

ارزیابی رابطه نرخ سود تسهیلات بانکی و ارقام معوق بانک ملت

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۹/۳۰

دکتر عزیزگرد^۱

الهام اکبری^۲

چکیده

مطالبات معوق بانکی یکی از موضوعاتی است که به طور معمول در عملکرد بانکها انعکاس دارد. در این مطالعه به ارزیابی رابطه نرخ سود تسهیلات بانکی بر ارقام معوق بانک ملت طی سال ۱۳۸۲ الی ۱۳۸۹ پرداخته شد. متغیرهایی که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت، عبارتند از: مطالبات سررسید گذشته، مطالبات معوق، مطالبات مشکوک الوصول و مطالبات لاوصول. تحقیقات نشان داد که بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش‌های مختلف رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد.

واژگان کلیدی

نرخ سود، تسهیلات بانکی، ارقام معوق (سررسید گذشته، مطالبات معوق و مطالبات مشکوک الوصول) بانک ملت.

۱- مقدمه

صنعت بانکداری پس از طی مراحل تکامل، از زمان ایجاد به عنوان یکی از ضروریات اجتناب ناپذیر هر جامعه نقش خود را در عرصه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و ... ایفا نموده بطوریکه در ابتدا به عنوان امین سپرده گذاران صرفاً مبادرت به جابجایی وجوه سپرده گذاران و پس از آن با استفاده از مکانیزم خلق پول و اعطاء وام سطح حرفه‌ای فعالیت و درآمد زائی خود را گسترش و توانست به عنوان واسطه وجوه نقش کلیدی خود را در اقتصاد جامعه تثبیت نماید لیکن به مرور زمان و متناسب با برخورداری جوامع از شفافیت، ثبات اقتصادی، فناوری و تکنولوژی، بالا رفتن سطح رفاه عمومی و بازار رقابت رویکرد سیستم بانکی در این گونه جوامع از اتکا به درآمدزایی از محل سود تسهیلات به سمت و سوی تنوع بخشیدن به ارائه خدمات گسترده بانکی متناسب با نیاز روز جامعه و دریافت کارمزد خدمات، تغییر یافته و علاوه بر کاهش ریسک

۱. دکترای حسابداری - عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور AFMGORD@yahoo.com

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد ناپیوسته مدیریت بازرگانی - دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، نویسنده

مسئول مکاتبات e.akbari110@gmail.com

ناشی از عدم پاسخگویی به سپرده گذاران به دلیل عدم بازپرداخت تسهیلات اعطائی و نهایتاً ورشکستگی بانک با تغییر رویکرد به شرح فوق حرکت رو به جلوی صنعت بانکداری شتاب بیشتری گرفت که البته این سیر تکاملی با قانونمند شدن خلق پول نهایتاً به عنوان یکی از بازارهای مطرح در بخش مالی اقتصاد که مکمل بخش واقعی اقتصاد می باشد در جهت رشد و بالندگی و ثبات اقتصادی یک جامعه پیشرو گام های مهمی بر دارد و بعنوان حلقه ای از زنجیره اقتصاد جامعه متناسب با تغییر الگوی رفتاری آحاد اجتماع به واسطه رشد فرهنگی و ظهور ابزارهای جدید مالی و به تبع آن کمرنگ تر شدن نقش سنتی سیستم بانکی در جذب منابع از طرف سپرده گذاران براساس نرخ پس انداز جامعه و توزیع بهینه آن در فعالیتهای مولد اقتصادی براساس شاخص سود و تورم و مکانیزم بازار به نقش آفرینی خود در عرصه اقتصاد ادامه دهد لیکن به دلیل محدودیتهای عملکردی و ساختاری نظام بانکی کشور بخشی از دارایی های شبکه بانکی در مقطع کنونی با کندی گردش مواجه و حجم بالای مطالبات سررسید گذشته و معوق که در اثر عوامل داخلی نظیر ضعف مدیریت اعتباری، کنترل های داخلی و نظارت و پیگیری و یا عوامل خارجی نظیر: تغییر و تحولات شرایط سیاسی و اقتصادی، تغییر و تحولات در قوانین و مقررات حاکم و بروز حوادث غیر مترقبه ایجاد گردیده به عنوان یکی از چالشهای کنونی نظام بانکی کشور مطرح و از آن جهت حایز اهمیت و حساسیت است که منابع تخصیص یافته در واقع بدهی نظام بانکی به سهامداران و مردم (سپرده گذاران) است که در صورت انجماد یا عدم جریان هم توان اعتباردهی و هم قدرت تأدیه بدهی را تضعیف می کند به ویژه آنکه در ترازنامه بانک، تسهیلات اعطائی به عنوان مطالبات مؤجل و سپرده های اشخاص به عنوان دیون آتی تلقی می شوند به این معنی که وصول مطالبات به صورت دفعتهً واحده غیر ممکن ولیکن تأدیه و پرداخت دیون (سپرده ها) در لحظه الزامی است بنابراین اگر چه مقوله مطالبات معوق جزء لاینفک عملیات اعتباری بانکها محسوب می گردد لکن میزان مطالبات معوق بانکها بیانگر ریسک عملیاتی بالای آنهاست و ناآگاهی یا کم بهادادن به مقوله مدیریت ریسک اعتباری منجر به پیدایش و کنش پنهانی موربانه های اعتباری در پرتفوی آنها یعنی بروز مطالبات معوق، مشکوک لاوصول و حتی لاوصول خواهد شد که به عنوان یک معلول اعتباری درمان آن بسیار دشوار یا زمان برو هزینه زا خواهد بود ضمن اینکه ایجاد اقلام معوق به شرح: مطالبات سررسید گذشته (Expired debts) ، مطالبات معوق (Out Standing debt) ، مطالبات مشکوک الوصول (Doubtful debts) و مطالبات لاوصول از دیدگاه مالی و حسابداری در تهیه و ارائه صورتهای مالی (ترازنامه، سود و زیان، یادداشتهای همراه و صورت جریان وجوه) وظایف، الزامات و تأملاتی را ایجاب می کند به ویژه آنکه براساس بند ۵ مقدمه ای بر استانداردهای حسابداری: مدیریت واحد تجاری موظف به تهیه و ارائه صورتهای مالی به گونه ای است که تصویری مطلوب از وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری ارائه کند. همچنین از آن جائیکه براساس اصل واقعیت، عملیات حسابداری و صورتهای مالی باید مبتنی بر حقایق و واقعیت های عینی انجام و تهیه شوند و نیز رعایت اصل محافظه کاری مشعر بر احتیاط و محافظه کاری در شناسایی یا ثبت درآمدها و دارایی ها، اصول متداول حسابداری و استانداردها الزام به پیش بینی و منظور کردن ذخیره لازم تحت عنوان ذخیره مطالبات مشکوک الوصول را برای جبران کاهش احتمال دارایی ها (وام های اعطائی) حکم می کند (اداره کل حقوقی بانک ملت، ۱۳۸۷).

۲- تاریخچه و سابقه موضوع تحقیق

امروزه بانکها تحت فشار رقابتی زیادی از جانب دیگر موسسه‌های مالی و دیگر سازمان‌های تازه وارد به این صنعت هستند و همچنین به علت رشد سریع فناوری ارتباطات و اطلاعات و تغییرات غیر قابل پیش بینی بازار، به طور مستمر به دنبال بازارهای جدید و ارائه خدمات مالی جدید و همچنین راه‌های جدیدی برای افزایش سهمشان از بازار و بهبود عملیات مالی شان هستند (K.Akamavi, ۲۰۰۵, ۳۰).

یکی از مهمترین عملیات بانکی، جذب و جلب وجوه و پس اندازها و استفاده از آنها برای تأمین نیاز مالی انواع فعالیتهای اقتصادی است. به عبارت دیگر، بانکها واسطه مالی بین سپرده‌گذاران و متقاضیان تسهیلات بوده و با استفاده از منابع خود و سپرده‌های مردم، مبادرت به اعطای تسهیلات می‌نمایند. بانکها با در اختیار داشتن بخش عمده ای از نقدینگی جامعه، نقش بسیار حساس و مهمی در نظام اقتصادی ایفا نموده و در تنظیم روابط و مناسبات اقتصادی جامعه، تأثیر بسزایی دارند. سیستم بانکی در اقتصاد ایران علاوه بر واسطه وجوه بودن در بازار پول، به دلیل عدم توسعه کافی بازار سرمایه، نقش اساسی در تأمین مالی برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت اقتصادی کشور دارند. منابع مالی برای ایفای این نقش از طرف سپرده‌گذاران، تأمین می‌گردد. در بانکداری متعارف، که قدمت چندصد ساله دارد، بیشترین تسهیلات بانکها به صورت وام داده می‌شود. بانکها در این نظام با دریافت پس اندازها و سپرده‌ها از اشخاص و موسسات؛ به آنان بدهکار می‌شوند و پس از مدتی با توجه به طول مدت و مبلغ پس انداز یا سپرده، اصل و بهره آن را مطابق نرخ از پیش تعیین شده به آنان می‌دهند. دریافت این نوع سپرده‌ها و محاسبه آن، همچنین اعطای تسهیلات و اعتبارات بانکی، در این نوع سیستم بانکداری به راحتی انجام می‌گیرد. لذا در این سیستم بانکداری، سودآوری بانک، هنگامی تضمین خواهد شد که مشتری و متقاضی تسهیلات در سررسید زمان مقرر و بر پایه اعتماد و اطمینان و حسن شهرت در پرداخت وام و مطالبات اعتباری عمل کند. علی‌رغم بستر به وجود آمده در زمینه شفافیت عمل سیستم بانکی در دوران معاصر و استقرار نظام بانکداری اسلامی و حذف بهره و برقراری کارمزد و حق‌الوکاله؛ (که استقرار نظام پولی و اعتباری بر مبنای عدالت و با تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار، به ویژه حفظ ارزش پول و ایجاد تعادل در موازنه پرداختها و تسهیل مبادلات بازرگانی و ارائه خدماتی که قانوناً بر عهده بانکها محول شده است؛ همراه بوده است) شاهد افزایش و رشد مانده مطالبات معوق می‌باشیم. چنانچه تمهیدات لازم در زمینه وصول مطالبات معوق و سررسید گذشته تسهیلات به عمل آید؛ بخش قابل توجهی از کمبود منابع مالی و اعتباری بانکها رفع می‌گردد. یکی از عوامل دیگری که در بسیاری از مطالبات نقش ویژه ای دارد؛ رتبه بندی مشتریان می‌باشد که در صورت انجام این کار و شناخت بیشتر مشتریان و با علم بیشتر بانکها می‌توانند در این راستا گام محکم تری بردارند و از مطالبات معوق خود تا حدودی پیشگیری نمایند. (McCahery, ۲۰۱۰, ۴۹۸).

بنابراین برای اتخاذ تدابیر و تمهیدات لازم می‌بایست عوامل موثر بر ایجاد مطالبات سررسید گذشته بانک شناسایی و سپس مورد ارزیابی قرار گیرند که در این تحقیق به رابطه نرخ سود تسهیلات و مطالبات معوق ایجاد شده در بانک ملت خواهیم پرداخت.

۳- چارچوب نظری تحقیق

بانکها با عملیات اعتباری خود موجبات انتقال منابع را از اشخاصی که مستقیماً مایل و یا قادر به مشارکت در فعالیتهای اقتصادی نمی‌باشند به آنان که جهت انجام امور اقتصادی نیازمند به سرمایه می‌باشند فراهم ساخته و بدین ترتیب باعث افزایش تولیدات کشور می‌شوند. با افزایش

تولید، سطح اشتغال در جامعه ارتقاء یافته و از طرفی با ازدیاد کالاها و خدمات در یک اقتصاد متعادل، شرایط کاهش قیمت‌ها فراهم می‌شود. بدین ترتیب اهمیت اعطای تسهیلات، چه از لحاظ دریافت کننده تسهیلات و چه از بابت اعطاء کننده تسهیلات و چه از نظر سپرده گذاران و در نهایت از جهت کل اقتصاد جامعه مشخص می‌شود.

با توجه به اصل ۴۴ قانون اساسی و لزوم پیاده سازی آن در ارتقاء و شفافیت نظام اقتصادی و مالی کشور، بانکها محور این تغییرات و تحولات است لذا از مواردی که مانع خصوصی سازی محسوب می‌شود وجود مطالبات سررسید گذشته و معوق می‌باشد.

نقش دولت را نیز می‌بایست در نظر داشت که در قیمت گذاری عادلانه بسیار تأثیرگذار است و اهمیت این موضوع در بخش بانکداری هنگامی محرز می‌گردد که اگر بخش بانکداری دارای سیستمی شفاف باشد؛ قیمت گذاری‌های عادلانه تری انجام می‌گیرد و در غیر این صورت در سیستم بانکی که به صورت مات و غیر شفاف است؛ بانکها را به ریسک بیش از حد تشدید می‌کند و در بلندمدت موجبات مطالبات معوق بانکها را به دنبال خواهد داشت (Stefan Arping, ۲۰۱۰, ۱۱۹).

از طرف دیگر با خصوصی سازی و عرضه سهام در بازار سرمایه وجود عوامل تنش زا، قیمت سهام را دگرگون می‌کند و سود آوری موسسات از موارد برجسته در تصمیم گیری شرکت کنندگان در بازار سرمایه جهت مشارکت می‌باشد لذا عواملی که سود آوری را مورد تأثیر قرار می‌دهد: میزان سرمایه، میزان منابع، چگونگی مصارف، وضعیت مطالبات و چگونگی بدهی‌ها می‌باشد. هدف اصلی بانک و موسسات مالی در جذب منابع ارزان قیمت و مصارف موثر و کاهش مطالبات و در نهایت سودآوری است.

مطالبات معوق به مطالباتی اطلاق می‌شود که مانده بدهی مشتری بعلت عدم تادیه و انقضای دوره انتظار در موعد مقرر به دین حال تبدیل و پس از انتقال به این سرفصل در بانکها اقدامات حقوقی انجام می‌گیرد و مطالبات معوق مطالباتی که بیش از ۶ ماه و کمتر از ۱۸ ماه از تاریخ سررسید تا تاریخ قطعی بازپرداخت اقساط آن سپری شده است. همچنین مطالبات مشکوک الوصول نیز مطالباتی است که از سررسید بیش از ۱۸ ماه گذشته باشد.

در خصوص افزایش مطالبات معوق تحقیقی با توجه به ماهیت مطالبات معوق و اینکه بر اساس شرایط اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و... علل بروز مطالبات معوق انجام گردیده است که به بررسی علل افزایش میزان مطالبات معوق از دیدگاه مدیران و کارکنان منطقه ۵ تهران می‌پردازد که حجم جامعه آماری ۳۳۰ نفر، که ۳۰۰ از مدیران و کارشناسان و ۳۰ نفر از مشتریان و بدهکاران بانک می‌باشد (نجف، ۱۳۸۷).

نتایج این تحقیق اهم علل افزایش مطالبات معوق را به صورت زیر اعلام می‌نماید:

- عدم توجه به سابقه اعتباری مشتریان
- عدم دریافت وثیقه و تضمین کافی
- ضعف کارشناسی در شناسایی ظرفیت اعتباری مشتریان
- عدم توان مالی مشتریان در سرمایه گذاری
- عدم توجه به اهلیت اعتباری مشتریان
- عدم رعایت قوانین و مقررات در اعطای تسهیلات توسط مجریان
- تکلیفی و دستوری بودن پاره ای از تسهیلات اعطایی (همان منبع، ۱۳۸۷)

دهقان بلقیس (۱۳۸۷) نیز علل افزایش مطالبات معوق بانک ملت طی سالهای ۸۰ تا ۸۶ مشتریان حقیقی و حقوقی بانک ملت می‌پردازد و علل افزایش مطالبات معوق نوع فعالیت، مدت زمان اعتبار، نوع اعتبار، نوع موارد استفاده و نوع وثائق دریافتی مورد بررسی قرار گرفت و نوع تسهیلاتⁱ، نوع وثائقⁱⁱ و نوع فعالیت و مدت بازپرداختⁱⁱⁱ به عنوان علل افزایش مطالبات معوق بانک ملت معرفی گردید.

در تحقیقات فرح بخش محمدی نیز (۱۳۸۰) در قلمرو زمانی سالهای ۵۷ تا ۷۹ بین اطلاعات اعتباری مشتری (میزان سابقه، سرمایه متقاضی تسهیلات، داشتن چک برگشتی، داشتن تعهد به سایر بانکها، اخذ وثائق) با مانده مطالبات معوق رابطه مستقیم مشاهده شد.

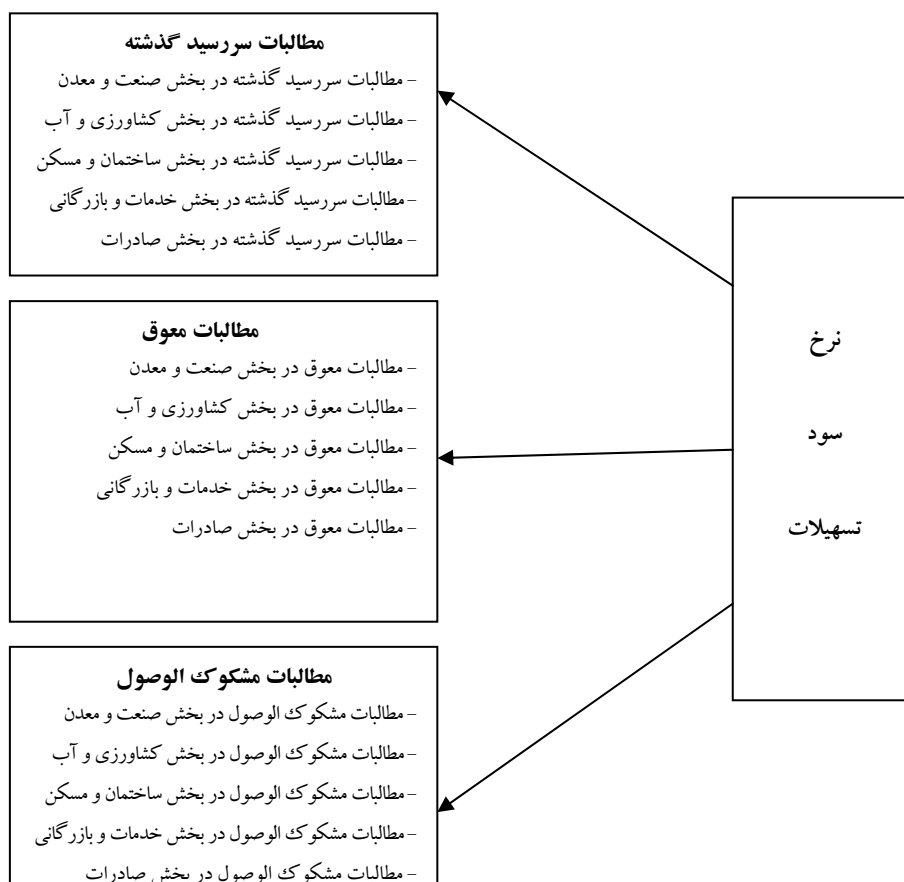
در این تحقیق نشان داده شد که هرچه آورده مشتریان بیشتر باشد ریسک به مشتریان منتقل می‌شود و امکان معوق شدن تسهیلات کاهش می‌یابد و اگر نسبت بزرگتری از دارایی‌های شرکت به منابع مالی صاحبان شرکت (سرمایه) و اندوخته (حقوق صاحبان سهام) متکی باشد، بنیه مالی و به تبع آن وضعیت بازپرداخت شرکت بهتر خواهد شد و همچنین ارتباط معناداری بین اخذ وثایق و ایجاد مطالبات معوق وجود دارد (فرح بخش محمدی، ۱۳۸۰).

تحقیقی دیگر نیز هاشمی نودهی (۱۳۷۷) در قلمرو مکانی کلیه شعب تهران و شهرستان بانک مسکن انجام داد که نتایج حاصله نشان داد که عدم تلاش همکاران در وصول مطالبات معوق به جهت درگیری در اعطای تسهیلات و طولانی بودن وام منجر به کاهش ارتباط فرد با بانک می‌شود و در نتیجه شناخت مشتری از طرف بانک کاهش می‌یابد.

از طرف دیگر ادغام دوایر وصول مطالبات و اعطای تسهیلات، عدم وجود سیستم رایانه ای در شفاف سازی مطالبات معوق، وجود نام‌های تکلیفی، افزایش سقف تسهیلات خرید مسکن که منجر به افزایش اقساط می‌شود، از علل افزایش مطالبات معوق شناسایی شده است.

۴- مدل مفهومی تحقیق

در این تحقیق به بررسی مدلی پیرامون نرخ سود تسهیلات و مطالبات سر رسید گذشته، مطالبات معوق و مطالبات مشکوک الوصول به شرح زیر خواهیم پرداخت:

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

۵- روش تحقیق

بطور کلی روش‌های تحقیق در علوم رفتاری را می‌توان با توجه به دو ملاک؛ هدف تحقیق و نحوه گردآوری داده‌ها تقسیم کرد. تحقیقات علمی بر اساس هدف تحقیق، به سه دسته به شرح زیر تقسیم می‌شود:

۱. تحقیق بنیادی: هدف اساسی این نوع تحقیقات آزمون نظریه‌ها، تبیین روابط بین پدیده‌ها و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک زمینه خاص است. تحقیقات بنیادی، نظریه‌ها را بررسی کرده، آن‌ها را تایید، تعدیل یا رد می‌کند.

۲. تحقیقات کاربردی: هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. به عبارت دیگر این تحقیقات، تحقیقاتی هستند که با استفاده از زمینه و بستر شناختی و معلوماتی که توسط تحقیقات بنیادی فراهم شده برای رفع نیازمندیهای بشر مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۳. تحقیق و توسعه: فرآیندی است که به منظور تدوین و تشخیص مناسب بودن یک فرآورده انجام می‌شود.

از طرفی تحقیقات علمی را بر اساس چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز (طرح تحقیق) می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱- تحقیق آزمایشی: به منظور برقراری رابطه علت- معلولی میان دو یا چند متغیر از طرح‌های آزمایشی استفاده می‌شود. برای این منظور، گروه‌های آزمایشی و گواه، مورد نظر قرار می‌گیرند و از طریق آنها تفاوت‌های میان آزمودنی‌ها کنترل می‌شود. ویژگی این نوع تحقیق آن است که:

- متغیرهای مستقل دستکاری می‌شود.
- سایر متغیرها به جز متغیر وابسته ثابت نگه داشته و کنترل می‌شود.
- تاثیرهای متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته مشاهده می‌شود.

۲- تحقیق توصیفی: شامل مجموعه روشهایی است که هدف آنها توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. اجرای تحقیقات توصیفی می‌تواند صرفاً برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا یاری دادن به فرآیند تصمیم‌گیری باشد. تحقیقات توصیفی را می‌توان به دسته‌های زیر تقسیم کرد: پیمایشی، همبستگی، اقدام پژوهی، موردی، علی مقایسه‌ای (سرمد و دیگران، ۱۳۷۹، ۱۰۴-۱۰۳).

به عقیده صاحب نظران " روش تحقیق مجموعه ای از قواعد، ابزارها و راههای معتبر و نظام یافته برای بررسی واقعیت‌ها، کشف مجهولات و دستیابی به راه حل مشکلات است (خاکی، ۱۳۷۸، ص ۲۰۱) و این تحقیق، از جنبه هدف، تحقیقی کاربردی و از لحاظ نحوه گردآوری اطلاعات، تحقیقی توصیفی است. بدین منظور از روش‌های پیمایشی مقطعی و همبستگی برای تبیین روابط بین متغیرهای تحقیق استفاده شده است.

۶- تحلیل داده‌ها

فرضیه اصلی ۱: بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات سررسید گذشته رابطه ی معناداری وجود دارد.

- H۱ بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات سررسید گذشته رابطه ی معناداری وجود دارد.
- H۰ بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات سررسید گذشته رابطه ی معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۱: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صنعت و معدن رابطه ی معناداری وجود دارد .

- H۱ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صنعت و معدن رابطه ی معناداری وجود دارد .
- H۰ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صنعت و معدن رابطه ی معناداری وجود ندارد .

فرضیه فرعی ۱-۲: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش کشاورزی و آب رابطه ی معناداری وجود دارد.

- H۱ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش کشاورزی و آب رابطه ی معناداری وجود دارد.
- H۰ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش کشاورزی و آب رابطه ی معناداری وجود ندارد.

فرضیه فرعی ۱-۳: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش ساختمان و مسکن رابطه ی معناداری وجود دارد

- H۱ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش ساختمان و مسکن رابطه ی معناداری وجود دارد .
- H۰ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش ساختمان و مسکن رابطه ی معناداری وجود ندارد .

فرضیه فرعی ۱-۴: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش خدمات و بازرگانی رابطه ی معناداری وجود دارد .

- H۱ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش خدمات و بازرگانی رابطه ی معناداری وجود دارد .
- H۰ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش خدمات و بازرگانی رابطه ی معناداری وجود ندارد .

فرضیه فرعی ۵-۱: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود ندارد .

ضرایب همبستگی پیرسون و نتایج آزمون فرضیه اصلی ۱ و فرضیه‌های فرعی ۱-۱، ۱-۲، ۱-۳، ۱-۴ و ۱-۵ در جدول زیر آمده است.

جدول ۱: نتایج ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه ۱

مقدار احتمال (p-value)	ضریب همبستگی پیرسون	همبستگی بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات سررسید گذشته در بخشهای مختلف	فرضیه
$\leq 0/0897$	0/021	همبستگی بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات سررسید گذشته	۱
$\leq 0/1$	0/139	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صنعت و معدن	۱-۱
$\leq 0/393$	0/139	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش کشاورزی و آب	۱-۲
$\leq 0/516$	0/106	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش ساختمان و مسکن	۱-۳
$\leq 0/393$	0/139	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش خدمات و بازرگانی	۱-۴
$\leq 0/516$	0/106	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش تسهیلات سررسید گذشته در بخش صادرات	۱-۵

فرضیه‌های اصلی و فرعی یک : با توجه به اینکه در کلیه فرضیات P بزرگتر از 0/05 می‌باشد و در سطح 0/05 معنادار می‌باشد ، لذا بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات سررسید گذشته رابطه معناداری وجود ندارد و کلیه فرضیه‌های این بخش رد می‌شود.

فرضیه اصلی ۲: بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات معوق گذشته رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H₁ بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات معوق گذشته رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H₀ بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات معوق گذشته رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۲: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صنعت و معدن رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صنعت و معدن رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صنعت و معدن رابطه‌ی معناداری وجود ندارد .

فرضیه فرعی ۲-۲: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش کشاورزی و آب رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش کشاورزی و آب رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش کشاورزی و آب رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

فرضیه فرعی ۳-۲: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش ساختمان و مسکن رابطه‌ی معناداری وجود دارد

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش ساختمان و مسکن رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش ساختمان و مسکن رابطه‌ی معناداری وجود ندارد .

فرضیه فرعی ۴-۲: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش خدمات و بازرگانی رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش خدمات و بازرگانی رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش خدمات و بازرگانی رابطه‌ی معناداری وجود ندارد .

فرضیه فرعی ۵-۲: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود ندارد .

ضرایب همبستگی پیرسون و نتایج آزمون فرضیه اصلی ۲ و فرضیه‌های فرعی ۱-۲، ۲-۲، ۳-۲، ۴-۲ و ۵-۲ در جدول زیر آمده است.

جدول ۲: نتایج ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه ۲

مقدار احتمال (p-value)	ضریب همبستگی پیرسون	همبستگی بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات معوق در بخشهای مختلف	فرضیه
$\leq 0/811$	0/39	همبستگی بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات معوق	۲
$\leq 0/810$	0/65	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صنعت و معدن	۲-۱
$\leq 0/712$	0/67	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات	۲-۲

		معوق در بخش کشاورزی و آب	
$\leq 0/723$	0/075	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش ساختمان و مسکن	۲-۳
$\leq 0/60$	0/081	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش خدمات و بازرگانی	۲-۴
$\leq 0/541$	0/064	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات معوق در بخش صادرات	۲-۵

فرضیه‌های اصلی و فرعی دو: با توجه به اینکه در کلیه فرضیات P بزرگتر از 0/05 می‌باشد و در سطح 0/05 معنادار می‌باشد، لذا بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات معوق رابطه معناداری وجود ندارد و کلیه فرضیه‌های این بخش رد می‌شود.

فرضیه اصلی ۳: بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات مشکوک الوصول گذشته رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۱ بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات مشکوک الوصول رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۰ بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات مشکوک الوصول رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۳: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صنعت و معدن رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۱ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صنعت و معدن رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۰ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صنعت و معدن رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

فرضیه فرعی ۲-۳: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش کشاورزی و آب رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۱ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش کشاورزی و آب رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۰ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش کشاورزی و آب رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

فرضیه فرعی ۳-۳: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش ساختمان و مسکن رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۱ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش ساختمان و مسکن رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H۰ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش ساختمان و مسکن رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

فرضیه فرعی ۴-۳: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش خدمات و بازرگانی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش خدمات و بازرگانی رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش خدمات و بازرگانی رابطه‌ی معناداری وجود ندارد .

فرضیه فرعی ۳-۵: بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₁ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود دارد .

H₀ بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صادرات رابطه‌ی معناداری وجود ندارد .

ضرایب همبستگی پیرسون و نتایج آزمون فرضیه اصلی ۳ و فرضیه‌های فرعی ۳-۱، ۳-۲، ۳-۳، ۳-۴ و ۳-۵ در جدول زیر آمده است.

جدول ۳: نتایج ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه ۳

مقدار احتمال (p-value)	ضریب همبستگی پیرسون	همبستگی بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخشهای مختلف	فرضیه
$\leq 0/016$	0/379	همبستگی بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات مشکوک الوصول	۳
$\leq 0/023$	0/035	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صنعت و معدن	۳-۱
$\leq 0/001$	0/036	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش کشاورزی و آب	۳-۲
$\leq 0/021$	0/035	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش ساختمان و مسکن	۳-۳
$\leq 0/032$	0/037	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش خدمات و بازرگانی	۳-۴
$\leq 0/021$	0/941	بین نرخ سود تسهیلات بانکی با افزایش مطالبات مشکوک الوصول در بخش صادرات	۳-۵

فرضیه‌های اصلی و فرعی سه : با توجه به اینکه در کلیه فرضیات P کمتر از 0/05 می‌باشد و در سطح 0/05 معنادار می‌باشد ، لذا بین نرخ سود تسهیلات با افزایش مطالبات مشکوک الوصول رابطه معناداری وجود دارد و کلیه فرضیه‌های این بخش تایید می‌شود.

۷- نتیجه گیری

رابطه نرخ سود و مطالبات مشکوک الوصول در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت و رابطه مستقیم و معناداری شناخته شد. همچنین داشتن یک ساختار سرمایه صحیح و مناسب و متناسب با عملکرد شرکت می‌تواند ما را در کاهش انواع مطالبات یاری نماید (Eric Séveri, 2010) و با توجه به اهمیت موضوع مدیران ارشد بانکها و موسسات مالی و اعتباری می‌بایست

به بررسی ساختار خود پردازند و تحقیقاتی در این خصوص انجام داده تا بتوانند در کاهش مطالبات معوق بانکی خود گام موثر و مثبتی بردارند.

از آنجائیکه نرخ سود در روند افزایش مطالبات سررسید گذشته و معوق تاثیر ندارد مدیران ارشد بانک می‌بایست به صورتی برنامه ریزی نمایند تا حتی المقدور مطالبات به طبقه مشکوک الوصول منتقل نگردد و در طبقات سررسید گذشته و معوق تعیین تکلیف گردد و مطالباتی را که به طبقه مشکوک الوصول انتقال یافته را با ابزارهای تشویقی از جمله بخشودگی جرائم، اعطای تسهیلات جدید در صورت بازپرداخت اقساط تعیین تکلیف شده و ... هرچه سریعتر تعیین تکلیف نمایند و در زمان اعطای تسهیلات نیز با تحکیم وثایق با ریسک کم تا صفر درصد از جمله گروه نقد و ملکی مشتریان را مکلف به تعهد پرداخت نمایند.

۸- منابع

۱. اداره کل حقوقی، حقوق بانکی مقدماتی، چاپ اول ۸۷، اداره کل آموزش بانک ملت.
۲. خاکی، غلامرضا، روش تحقیق با روش پایانه نویسی، ۱۳۸۲، تهران، مرکز تحقیقات علمی کشور، تهران، کانون فرهنگی انتشارات درایت.
۳. دهقان بلقیس، مهرداد، ۱۳۸۷، "علل افزایش مطالبات معوق بانک ملت".
۴. سیفی، عبدالله، ۱۳۸۸، "تاثیر بازاریابی رابطه مند بر تکرار استفاده مشتریان از خدمات بانک ملی ایران"، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، گرایش مالی.
۵. فرجی، یوسف، ۱۳۸۷، پول ارز بانکداری، چاپ و تکثیر بازرگان، چاپ هفتم.
۶. فرح بخش محمدی، محمدعلی، ۱۳۸۰، "بررسی ارتباط بین اطلاعات اعتباری و مطالبات معوق بانک ملی ایران"، تهران.
۷. نشریه گزارش سالیانه بانک ملت، ۱۳۸۶، روابط عمومی.
۸. نجف، مرتضی، ۱۳۸۷، "شناسایی عوامل موثر بر مطالبات معوق از دیدگاه مدیران و کارکنان بانک ملت منطقه ۵ تهران و مقایسه با دیدگاه بدهکاران".
۹. هاشمی نودهی، میرمجتبی، ۱۳۷۷، بررسی علل ایجاد مطالبات معوق و سررسید گذشته در بانک مسکن، تهران، موسسه عالی بانکداری.
۱۰. C.P. Chandrasekhar, ۲۰۰۳, "Debt default as strategy", June ۰۶.
۱۱. Douglas D. Evanoff, Julapa A. Jagtiani, Taisuke Nakata, ۲۰۱۱, "Enhancing market discipline in banking: The role of subordinated debt in financial regulatory reform", *Journal of Economics and Business*, Volume ۶۳, Issue 1, pp. ۱-۲۲.
۱۲. Eric Séveri, ۲۰۱۰, "Self organizing maps in corporate finance: Quantitative and qualitative analysis of debt and leasing", *Neurocomputing*, Volume ۷۳, Issues ۱۰-۱۲, pp. ۲۰۶۱-۲۰۶۷.

۱۳. Joseph McCahery, Armin Schwienbacher, ۲۰۱۰, "[Bank reputation in the private debt market](#)", *Journal of Corporate Finance*, Volume ۱۶, Issue ۴, pp. ۴۹۸-۵۱۵.
۱۴. M. Bernick ۲۰۰۷, "**Handling bank debt in your medical practice**", **September**.
۱۵. San Jose, CA ,What might happen if you fall behind on your student loan payments .۲۰۰۸.
۱۶. Stefan Arping, ۲۰۱۰, "[The pricing of bank debt guarantees](#)", *Economics Letters*, Volume ۱۰۸, Issue ۲, pp. ۱۱۹-۱۲۱.

یادداشت

ⁱ . بیشترین معوقات مربوط به تسهیلات بخش فروش اقساطی می باشد.

ⁱⁱ . سفته دارای بیشترین ریسک در بین وثائق می باشد.

ⁱⁱⁱ . مضاربه بیشترین معوقات را به لحاظ مدت بازپرداخت به بانک تحمیل کرده است.